

**Рівненський державний
гуманітарний університет**

**Актуальні питання
психологічної науки**

**Альманах студентського наукового
товариства**

Випуск 17

Рівне - 2023

ББК 88

А 43

УДК 159.9

Актуальні питання психологічної науки: Альманах студентського наукового товариства. Вип. 17. Рівне: РДГУ, 2023. 106 с.

Головний редактор:

Ямницький В.М. – доктор психологічних наук, професор, завідувач кафедри практичної психології та психотерапії РДГУ.

Редакційна колегія:

Воробйов А.М. – кандидат педагогічних наук, професор, завідувач кафедри загальної психології та психодіагностики РДГУ;

Главінська О.Д. – кандидат психологічних наук, доцент кафедри загальної психології та психодіагностики РДГУ;

Павелків В.Р. – доктор психологічних наук, доцент, професор кафедри загальної психології та психодіагностики, декан психолого-природничого факультету РДГУ;

Павелків Р.В. – доктор психологічних наук, професор, академік АВШ, завідувач кафедри вікової та педагогічної психології, директор Інституту психології та педагогіки РДГУ, перший проректор РДГУ;

Романюк В.Л. – кандидат біологічних наук, доцент кафедри загальної психології та психодіагностики РДГУ;

Ставицька О.Г. – кандидат психологічних наук, доцент кафедри загальної психології та психодіагностики РДГУ.

Друкується за рішенням вченої ради РДГУ (протокол № 6 від 22 червня 2023 р.)

За достовірність фактів, дат, назв тощо відповідальність несуть автори матеріалів.

сприятиме особистісному удосконаленню майбутніх фахівців, формуванню того психологічного ресурсу, який є основою резильєнтності особистості.

Отже, резильєнтність дозволяє особистості не лише зберегтися в умовах стресу, а й ефективно працювати та взаємодіяти з соціумом, досягти психологічного благополуччя. Це складний динамічний процес, який має певні етапи та рівні. Освітнє середовище закладу освіти відіграє у ньому важливу роль шляхом створення сприятливих умов навчання, виховання та соціальної підтримки усіх учасників освітнього процесу.

Список використаних джерел

1. Адаменко Л.С. Актуальні підходи до проблеми дослідження психічної резильєнтності. *Питання психології. Вісник Національного університету оборони України*. 2020. № 5 (58). С. 5-14.

2. Голянська Л. Формування резильєнтності в підлітковому віці в умовах школи інтернату. *Кривий Ріг*, 2021. 72 с. <http://surl.li/mkheq>

3. Грішин Е. Резильєнтність особистості: сутність феномену, психодіагностика та засоби розвитку. *Вісник ХНПУ імені Г.С. Сковороди. Психологія*. Вип. 64, 2021. С. 62–81. <http://surl.li/mkhnj>

ОСОБЛИВОСТІ РОБОТИ ПСИХОЛОГА У ШКОЛІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Дивульська Катерина, здобувач ОС «магістр», 1 курс, РДГУ

Керівник: Хомич І.С., старший викладач

Війна стала величезною бідой українського народу, вимагаючи від людини стійкості, витривалості та компетентності, відповідальності, готовності до самостійного вирішення проблем, все це стає підґрунтям для безкінечного розвитку стресів, від яких особливо страждає молоде покоління українців.

Оновлений зміст освіти, базується на її гуманізації, через це роль шкільного психолога стала є невід’ємною її складовою. Тобто, результати дослідження розширюють наукові уявлення про становлення професійної компетентності практичних психологів у школі та готує їх до роботи в умовах воєнного стану.

Мета дослідження полягає в теоретичному дослідженні особливостей роботи психолога у школі в умовах воєнного стану.

Динамічні кардинальні зміни в системі освіти України, новий виток яких розпочався із-за війни, зумовлені утвердженням демократичних процесів, загальними реформами в суспільстві, а особливо в освітній сфері.

В основі цих змін – оновлений зміст освіти, що базується на формуванні компетентностей, необхідних для успішної самореалізації особистості, орієнтація на потреби дитини в освітньому процесі, дитиноцентризм та роль сім'ї у вихованні стають основою для формування нормотипової «Я» концепції, рухатись у цьому напрямку не можливо без роботи з психологом у школі.

Педагогіка партнерства між педагогічним колективом, дітьми, батьками та психологом є ключовим компонентом Концепції Нової української школи. Організацію освітньої діяльності на засадах партнерства визнано умовою і критерієм оцінки ефективності ланки системи безперервної освіти в Україні. Єдність виховних впливів сім'ї і школи постає одним із її основних принципів [1, с. 9].

Основним завданням шкільного психолога є діагностична та корекційна робота. В обов'язки психолога входить складання психологічного профілю дитини, який розкриває його розвиток і психологічне здоров'я. Визначення психологічного клімату в сім'ї, інтересів дитини також входить до сфери діяльності шкільного психолога.

Загальні функціональні обов'язки практичного психолога у школі визначені посадовою інструкцією та кваліфікаційними обов'язками для цього фахівця. Психолог освітнього закладу, працює за стандартним робочим завантаженням – 40 годин на робочий п'ятиденний тиждень, з яких 20 годин відводиться на практичну роботу (індивідуальна і групова діагностика, консультування дітей, педагогів, батьків, корекційно-розвивальна, просвітницька робота тощо), 20 годин – на організаційно-методичну роботу (підготовка до проведення соціально-психологічних заходів (занять, тренінгів, ігрових вправ тощо), обробка результатів досліджень, оформлення висновків, написання характеристик, ведення поточної документації тощо), яка може виконуватись за межами навчального закладу[2].

Зазначена система працювала до війни, і показала свою актуальність у мирний час, але на сьогодні вона стає менш актуальною, бо психологічна травматизація дітей, педагогічного колективу, батьків зросла у декілька раз. А це значить що зросла загрузка на фахівця. На сьогодні у шкільного психолога дещо більше завдань, виконання яких стало все більше перериватися на заспокоєння дітей під час повітряних тривог, зняти напад панічних атак тощо. Плановість роботи на сьогодні майже неможлива.

Ми говоримо, що насамперед це робота з надання екстреної психологічної допомоги: вчителям, дітям, їхнім батькам персоналу. Спрямована на збереження повноцінного життя та здоров'я шляхом засвоєння простих і конкретних правил взаємодії в надзвичайних ситуаціях,

методів регуляції стресу, зняття тривоги та напруги, емоційна стабілізація колективу школи.

Тобто, одне із завдань шкільного психолога під час війни, вчасно донести до дітей і персоналу, що стресові стани, які вони переживають – страх, заціпеніння, паніка, тремтіння – це нормальна реакція організму на нестандартні обставини. І завдання людей у свою чергу навчитися допомогти собі самому [4].

Психопрофілактика у військах передбачає унікальну систему заходів, спрямованих на створення оптимальних умов для психічної діяльності, зміцнення нервово-психічного здоров'я та профілактику нервово-психічних захворювань військовослужбовців.

Також, не слід забувати про таку важливу діяльність психолога у школі під час війни, як психологічна підготовка, чи як її ще називають психопрофілактика, вона може запобігти невидимій травматизації дітей чи хоча б зменшити її вплив. Ніхто не знаю що буде завтра і задача психолога підготувати дітей до цього, бо коли вони усвідомлюють, що зможуть собі зарадити, тоді вплив травматичної події є меншим.

Таким чином, під час військового стану психолог в школі обов'язково повинен мати безпосередній контакт з адміністрацією школи та батьками дітей, щоб у будь-який момент він міг інформувати та консультувати їх з питань, що входять до його компетенції.

З огляду на викладене, можна впевнено стверджувати, що війна добавила роботи шкільним психологам, так як травмованих дітей та дорослих стало майже 100%, на сьогодні кожен українець живе в перманентному стресі. Особливістю діяльності психологів у військовий час є робота з наданням екстреної психологічної допомоги, та обов'язковість навчання людей (колектив, дітей, батьків) навичок надання оперативної первинної психологічної допомоги.

Список використаних джерел

1. Балл Г. О. Аналіз поведінки у складних соціальних ситуаціях як сфера застосування теоретичних положень філософії // *Педагогіка і психологія*. 3. 2016. С. 9-15.
2. Державний стандарт базової і повної загальної середньої освіти URL: <http://mon.gov.ua/ua/often-requested/statestandards/>
3. Засккіна Л. В., Пастрик Т. В. Основи психології та міжособове спілкування : навч. посіб. Луцьк : Східноєвроп. нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2013. – 184 с.

4. Збірник нормативно-правових документів психологічної служби та ПМПКсистеми освіти України /Упоряд. В. Г. Панок, І.І. Цушко, А. Г. Обухівська. — К.: Шкільний світ, 2008. — 256 с.

5. Кабінет Міністрів України. 2022, 17 березня. Про утворення Координаційного штабу з питань захисту прав дитини в умовах воєнного стану URL: <https://bit.ly/3L8Iq7o>

ПСИХОЛОГІЧНА ДОПОМОГА ПОСТРАЖДАЛИМ ДІТЯМ ВНАСЛІДОК ВІЙСЬКОВОГО КОНФЛІКТУ В УКРАЇНІ

Єфімова М., здобувачка ОС «магістр», 1 курс, РДГУ

Керівник: Кулаков Р.С., кандидат психологічних наук, доцент

Ще декілька років тому ніхто уявити не міг, що у XXI столітті всередині Європи може розпочатися повномаштабна війна, яку розв'язала росія. Тому емоційно до цього ніхто не був готовий ні дорослі, ні, тим більше, діти. Війна принесла багато горя в українські родини, що призвело до величезних розладів психіки, особливо у дітей.

За результатами проведеного опитування дослідницькою компанією Gradus Research симптоми після початку війни мають 75% дітей. За даними дослідників, війна вплинула на фізіологічні та комунікативні потреби дітей, травмивними є наслідки і сприйняття світу. Так, 9% дітей мають порушення сну; 10% страждають від нічних кошмарів; у 20% дітей поганий апетит; 20% дітей часто згадують та обговорюють пережиті та побачені події; 7% дітей відіграють побачене і пережите у формі гри; у 13% дітей зменшилося або взагалі припинилося бажання спілкуватися з іншими людьми.

Тому **метою** нашої публікації є розкрити надання психологічної допомоги постраждалим дітям внаслідок військового конфлікту в Україні.

Надання першої психологічної допомоги населенню під час війни активно вивчають і розвивають практично ізраїльські психологи (А. Антоновський, Р. Дорум, М. Лаад, А. Гершанов, Г. Петрова, М. Фархі, М. Шерман та інші). Зокрема навесні і влітку 2022 року фахівці з кризової допомоги від Israel Trauma Coaliton проводили заняття для українських психологів, під час яких ділились своїм досвідом щодо надання першої психологічної допомоги різним категоріям населення в умовах війни.

Надання психологічної допомоги дітям, які постраждали внаслідок військових дій, сприяє Міністерство охорони здоров'я України. Заступник Міністра Наталія Лісневська зазначила, що Інститутом судової психіатрії Міністерства охорони здоров'я розроблено та започатковано курс тренінгів,

Зміст

Вступ	3
Артемова О. Індивідуальна та групова робота з дітьми-переселенцями.....	4
Артемова О. Компетенції фахівців для надання допомоги вимушено переселеним особам, сім'ям з дітьми.....	9
Бабак К. Особливості соціальної адаптації дитини до шкільного навчання..	11
Демчук О. Сутність автентичності у психологічному просторі	13
Павелків В. Вплив соціальних мереж на формування нових молодіжних субкультур	15
Павелків В., Оборська А. Використання методів арт терапії у процесі реабілітації девіантної поведінки поранених військовослужбовців	18
Павелків В., Приступлюк С. Психокорекція агресивної поведінки підлітків засобами арт-терапії.....	20
Романюк В. Психічна травма особистості: психофізіологічні та клінічні аспекти	22
Рудюк О. Особливості професійної підготовки майбутніх психологів	25
Басалига Т. Метод десенсибілізації (EMDR) як засіб подолання посттравматичного стресового розладу (ПТСР) у учасників збройних конфліктів	27
Борак О. Життєстійкість у системі професійно важливих якостей майбутніх психологів.....	30
Войціховська Я. Психологічні аспекти професійного становлення майбутнього фахівця.....	32
Гаврилюк О. Клієнт-центрована психотерапія К. Роджерса у роботі з людьми з відхиленням у психічному розвитку	34
Гаврилюк О. Особливості самоставлення як чинник ефективності комунікації у юнацькому віці	37
Ганцева М. Психологічні прояви тривожності у студентської молоді під час воєнних дій.....	39
Горбатюк О. Особливості профілактики девіантної поведінки у підлітковому віці	41
Гуцало А. Психологічна допомога вимушено переселеним особам, сім'ям з дітьми.....	43
Даєр І. Психологічні основи розвитку резильєнтності молоді в умовах закладу вищої освіти.....	45
Дивульська К. Особливості роботи психолога у школі в умовах воєнного стану	47
Єфімова М. Психологічна допомога постраждалим дітям внаслідок військового конфлікту в Україні	50
Загородський Д. Психологічні чинники прояву любові у подружніх парах ..	53

Зінчук І. Особливості роботи психолога з дітьми з особливими потребами старшого дошкільного віку.....	55
Ковалець А. Дослідження психосоціальної стійкості до стресу у здобувачів вищої освіти.....	57
Конончук А. Сім'я як чинник становлення самооцінки особистості.....	60
Котляр О. Аналіз самотності як соціально-психологічного явища	62
Котляр О. Психологічні особливості переживання самотності в юнацькому віці	64
Лашта А. Асертивна поведінка як адаптивна копінг-стратегія в юнацькому віці	68
Лісняк Б. Вплив засобів масової комунікації на рівень тривожності в умовах воєнного часу	69
Максимюк В. Соціально-психологічні чинники життєстійкості онкологічно хворих осіб.....	72
Михайлова А. Психологічний супровід обдарованих дітей в закладах освіти.....	74
Мартюченко К. Фасилітація як феномен у вітчизняній психологічній науці	77
Мовчко О. Копінг-стратегії як інструмент подолання наслідків стресу	80
Панова О. Проблеми психологічного вивчення вітчизняної сфери трудової зайнятості.....	81
Парфенчук О. Соціально-психологічна профілактика конфліктної взаємодії старших підлітків	84
Парчук Т. Психологічна готовність молоді до сімейного життя	86
Семенюк В. Психологічний супровід дітей раннього віку із загальною затримкою мовленнєвого розвитку	88
Ткач У.-М. Соціально-психологічні особливості особистості підлітків з девіантною поведінкою	90
Ткачук О. Психолого-педагогічна технологія як ефективний метод зниження підвищеної сугестивності у підлітковому віці	92
Томко М. Діагностика та корекція емоційних порушень у дітей старшого шкільного віку.....	94
Циценя Д. Методи діагностики соціального інтелекту майбутніх психологів	96
Шевчук А. Подолання підвищеної тривожності підлітків методами когнітивно-поведінкової терапії.....	98
Шепель Т. Залежність ступеню емоційного вигорання лікарів від особистісних змінних (на прикладі локусу контролю та професійної мотивації).....	102
Зміст	105

Електронне видання

Актуальні питання психологічної науки.
Альманах студентського наукового товариства

Випуск 17

Наукове редагування – доц. Романюк В.Л.
Відповідальний за випуск – проф. Воробйов А.М.

Формат 60x80/16. Гарнітура Times New Roman
Умовн. друк арк. 5,4.